

«ПИСАННЯ ПОНАД КОРДОНАМИ» У «МЕМУАРАХ КОРОВИ» БЕРНАРДО АЧАГИ

У статті розглядається роман баскського письменника Бернарда Ачаги «Мемуари корови» як літературний твір епохи поставангарду. Характерною рисою структури тексту роману є настанова на «перетин кордонів». Тут поняття «кордон» слід розуміти в максимально широкому значенні: і як реальні розділові лінії між країнами або частинами того самого регіону; і як уявні чинники, що визначають розуміння індивідом власної ідентичності; і як суто літературні «правила», яким вимушено слідують письменники, працюючи над своїми книгами; і як уявлення щодо того, що вважається прийнятним або неприйнятним у соціальних практиках публічного обговорення травматичного минулого. Окрема увага в розвідці приділяється питанням ідентичності й пам'яті, для розв'язання яких автор роману використовує оригінальну систему поетикальних засобів. Серед них найбільше значення мають жанровий синкретизм, інтертекстуальність і поліфонічна наративна система побудови оповіді.

Ключові слова: баскська література; кордон; ідентичність; пам'ять; жанровий синкретизм; інтертекстуальність; поліфонічна нарація.

Пропоновану розвідку варто розпочати з пояснення, чому я вирішив зосередитись на романі Бернардо Ачаги «Мемуари корови» («Behi euskaldun baten memoriak», іспанською мовою «Memorias de una vaca», 1992), який щойно вийшов українською мовою в перекладі з іспанської Ярослава Губарева у видавництві Анетти Антоненко [1]. Цей баскський автор – один із найкращих літераторів сучасної Іспанії. «Ачага є письменником, чії книги баскською мовою найбільше продаються, він нагороджений численними преміями, його твори найчастіше перекладають, він один із небагатьох професійних авторів, чия продукція вийшла за межі його країни» [2, с. 465].

До того ж, вибір «Мемуарів корови» продиктований ще одним важливим міркуванням. Річ у тому, що в ньому Б. Ачага винайшов унікальний модус розповіді про проблеми ідентичності й пам'яті. Це книга для дітей та юнацтва, але вона порушує важливі й болючі, зовсім недитячі життєві проблеми (до них слід віднести травми, еміграцію, розколи свідомості). Крім того, сама форма роману незвична: сюжет викладено в такий яскравий і захопливий спосіб, що, за висловом Марії Хосе Оласірегі, буквально «спокушає» читача незалежно від того, якого він віку і в якій країні мешкає. Б. Ачага думає і пише «понад кордонами», майстерно граючи усталеними уявленнями щодо жанрово-поетикальних конвенцій, які визначають стратегії текстотворення і читацьку рецепцію. В цьому невеличкому прозовому творі Ачага найповніше виражає себе як новатор, що втілює дух поставангардистської епохи [2, с. 471].

Деякі слова слід сказати про сюжет роману. Головним наратором і протагоністом у тексті насправді

є корова, яку звати Мо. В одну з ночей, коли небо розривалось від блискавок і громовиць, вона на вимогу Зануди, її внутрішнього голосу, починає записувати свої спогади, які розповідають про епізод партизанської війни, що стався у баскському містечку Балансатегі 1940 року: тоді франкісти знищили бійців спротиву і вирізали всіх корів. У той же час «Мемуари корови» є милою, теплою книгою, в якій ідеться про найважливіші цінності: цілісність «я», любов, дружбу, взаєморозуміння, спроби виразити себе. Цей другий – паралельний – тематичний план виводить твір за межі баскської реальності й перетворює корову Мо на символ сучасної людини, яка намагається знайти себе, випробовуючи на міцність кордони, що обмежують її духовну і фізичну свободу. Тут поняття «кордон» тлумачиться в максимально широкому значенні: і як реальні розділові лінії між країнами або частинами одного регіону; і як уявні чинники, що визначають розуміння індивідом власної ідентичності; і як суто літературні «правила», яким вимушено слідують письменники, працюючи над своїми книгами; і як уявлення щодо того, що вважається прийнятним або неприйнятним у соціальних практиках публічного обговорення травматичного минулого. Одне слово, йдеться про те, що будь-яка форма обмеження, звуження, делімітації свідомості і є тим кордоном, який Б. Ачага намагається переосмислити й у разі потреби змістити, відкрити, пересунути або знищити взагалі.

Розпочну з кордонів географічних, які корова Мо як справжня баскська емігрантка перетинає. Після розгрому її домівки вона поневіряється лісами, а потім потрапляє до монастиря на півдні Франції. Там

вона живе протягом п'ятдесяти років, доки не вирішує подумки повернутися додому – до Балансатегі, до світу дитинства й молодості, і писання є єдиним доступним засобом для здійснення цього задуму. Вона пригадує, фантазує і відновлює у своїх творчих мріях втрачену назавжди батьківщину. Таким чином, вона нагадує багатьох інших переміщених осіб, які пишуть мемуари, аби реставрувати реальність, у якій вони народились і з якої їх виніс життєвий потік.

Надзвичайно цікаво спостерігати, як у творі Б. Ачаги відбувається розхитування кордонів жанрових. За первинним задумом «Мемуари корови» – витвір дитячої або юнацької літератури. На це вказує наявність казкового елемента. Від казки – сама головна героїня, корова Мо, яка може розмовляти літературною баскською мовою і діалектом баскської, яким послуговуються на півдні Франції. Вона вміє писати і водночас коментувати процес писання (таке собі поєднання казки й метапрози). Окрім Мо, у творі діють інші тварини – її подруга La Vache qui Rit (Корова, яка сміється), товаришки з череди, кабани. Як зауважує М. Х. Оласірегі, «використання тварин у якості головних героїв спричинене настановою автора на наслідування закономірностей мислення дітей, що детерміновані віковими особливостями їхнього розвитку» [3, с. 175].

Суто казковими також є дива. Одне з них – типово діккенсівський збіг обставин. Черниця сьор Полін кидається з вікна з метою вбити себе через небажання виходити заміж за чоловіка, якого їй нав'язує батько. І саме в той момент під домом пробігає Мо. В результаті дівчина падає на корову, рятується від смерті, і вони стають подругами назавжди. Крім того, до казкових елементів поетики твору слід віднести чіткий поділ героїв на поганих і добрих, представлення внутрішнього світу через фізичні характеристики, предмети або певні атрибути, зафіксовані у прізвиськах (Зелені Окуляри і Кучільйос замість імен); психологічна спрощеність внутрішнього життя майже всіх персонажів (за винятком Мо); використання глобальних символів, що уособлюють закони світобудови (Колесо Секретів, Колесо Часу). Нарешті, казковому є сама основа сюжету твору, який розповідає про втечу персонажа. Коментуючи використання цього елемента поетики, М. Х. Оласірегі зауважує: «Володимир Пропп у «Морфології народної казки» вважає втечу героя одним із головних елементів чарівної казки. Цей елемент із часом став базовим для авантюрного роману: Джім Гокінс тікає з дому, шукаючи скарби, Гаклберрі Фінн виривається із задушливої атмосфери своєї родини на дерев'яному плоту, а Феліас Фог на спір подорожує навколо світу» [3, с. 178].

Остання цитата вказує на те, що разом із казковим у жанровому складі «Мемуарів корови» простежується авантюрно-пригодницький елемент. Зокрема, Мо і La Vache qui Rit є детективами-аматорами, які намагаються розгадати загадку, з якою зіткнулись у Балансатегі. Вони шукають відповідь на запитання, чому власники ферми, де вони живуть, влаштовують коровам незвичні бенкети: корів виганяють на пасовище і годують фуражем, але не всіх разом, а залежно від кольору – в одні дні розкошують чорні корівки, а в

інші – руді. Героїні врешті-решт дізнаються, що корови є знаряддями у системі спілкування між партизанським загоном у лісах та їхньою базою у Балансатегі. Коли на бенкет запрошено чорних, це означає, що ворог близько і повстанцям не можна приходити, щоб забрати їжу, але коли на волю виганяють рудих, то це знак, що шлях відкритий. Протягом тривалого часу непокірним баскам вдається ошукувати франкістів, але коли таємницю викрито, то на бунтівників чекає суворе покарання. Крім детективної складової, твір також має і пригодницький вимір, оскільки Мо і La Vache qui Rit тікають від переслідувань, потрапляють у пастку, навіть зазнають тортур від людей, але врешті-решт все закінчується відносно щасливо.

Поряд із рисами дитячо-юнацької літератури у «Мемуарах корови» простежуються й риси «серйозних» жанрів, насамперед мемуарів сповідального характеру. Ця літературна форма активно культивується за часів Модерності. До неї зверталися такі впливові мислителі, як Монтень і Руссо, які з її допомогою намагалися дослідити життя людського «я». Тут ідеться не власне про автобіографію (хоча автобіографічний елемент неодмінно присутній), а саме про мемуари (спогади), тому головною метою розповідання є осмислення історичних подій, а не доля конкретного індивіда. «Якщо перед автором постає завдання розповісти про історичні події, то мемуари виявляються доречнішою формою, ніж автобіографія», – зауважує М. Х. Оласірегі [3, с. 176]. Такою логікою керується й Б. Ачага, зробивши Мо автором саме мемуарів, оскільки так він повною мірою розкриває трагізм баскської історії, пропустивши його крізь призму особистісного досвіду.

За спостереженнями М. Х. Оласірегі, в «Мемуарах корови» наратор застосовує два прийоми для відтворення минулого: інтроспекцію і прагнення досягти документальної достовірності. Перший прийом дає змогу головній героїні зосередитись на власній інтерпретації подій, учасницею яких вона була. Саме так робить у своїй «Сповіді» Блаженний Августин, чий слова відносно важливості пам'яті як дієвого способу осягнення людської природи Б. Ачага цитує в романі. Документальний план оповіді забезпечується чіткими хронологічними й просторовими координатами подій, а також точністю викладу фактажу і включенням у казкову історію реальної людини – отця Лартцабаля, який насправді існував і брав участь у боротьбі проти франкістів.

«Роман виховання» – ще один серйозний жанр, риси якого містить твір баскського письменника, адже перед читачем розгортається історія розумнішання, духовного становлення корови як особистості й письменниці. Головна героїня проходить цілу низку поневірян, доки досягає відповідного ступеня зрілості і, врешті-решт, стає навченою постмодерністською коровою, спроможною не тільки майстерно викладати свої думки, а й іронічно рефлексувати над найскладнішими питаннями літературного формотворення.

Такий жанровий склад твору, в якому наявні риси «дорослої» і «дитячої» літератури, є результатом прагнення Б. Ачаги усунути вікові кордони, що традиційно розділяють читацьку аудиторію. Як вже зазна-

чалось вище, «Мемуари корови» є книжкою, привабливою для дітей і підлітків, але вона становить чималий інтерес і для дорослих, у тому числі й інтелектуалів. Це відбувається завдяки майстерному вплітання в оповідну тканину цілої низки важливих проблем, які Мо намагається розв'язати під час створення тексту: час, справжня природа «я» і смисл писання у його невідривному зв'язку з життєвими процесами. «Мемуари корови» – це філософська притча, яка в іронічний спосіб переосмислює сенс буття. Вона виводить оповідь далеко за межі конкретної події і примушує подивитись на Мо як на уособлення творця, письменника, мудреця, мислителя в одній особі.

Власне дорослій аудиторії адресований потужний інтертекстуальний план, закодований у самому виборі постаті оповідача. Відповідаючи на запитання, чому спода пише корова, Б. Ачага зізнавався, що таке несподіване художнє рішення йому підказало життя, а точніше ті образи й ідеї, над якими він працював, створюючи свої книги. Під час перебування у Парижі він побачив рекламу сиру «Корова, яка сміється». Вона йому так сподобалася, що він вирішив дати таке ім'я одній з головних героїнь роману. Ще двома джерелами назви твору є мемуари Петра Кропоткіна «Нотатки революціонера», а також «Кадішон, або спогади віслюка» графині де Сегюр. Як можна пересвідчитись, «дитяче» і «доросле» перемішується навіть на рівні назви твору.

Подальше заглиблення в дослідження поетики «Мемуарів корови» доводить, що інтертекстуальна гра є прийомом, який системно застосовується Б. Ачагою в різноманітних формах. З-поміж них М. Х. Оласірегі виділяє такі:

1) Посилання на баскський фольклор. Серед них окреме місце посідають народні пісні у виконанні П'єра, того чоловіка, за якого мала вийти заміж Полін. Вони розповідають про нерозділене кохання. Одна з них доволі відома – «Amogosa konbentuan» («Моя кохана живе в монастирі»). У романі також згадуються пісні «Zü ziga zü» («Ти, це ти...») і «Xarmengargia» («Чарівна...»).

2) Цитати з творів інших поетів. Серед них фігурують посилання на рядки з поезій Франсуа Війона («Où sont les neiges d'antan?») і Артюра Рембо («Cela s'est passé»). Оскільки вірші цитуються коровою, ці посилання звучать іронічно. Водночас, вибір саме цих поетів не є випадковим, адже вони, як і Мо, є вигнанцями, «проклятими», «переміщеними особами».

3) Перекази відомих творів світової літератури «Житіє Святого Павла Відлюдника» і «Житіє Святого Евтропію» (розділ 7), а також уривку зі Старого Заповіту про Вавилонську вежу (яку розповідає Бернадетт). Вони також надають тексту твору загальнолюдського, притчового виміру.

4) Транспозиції. За Ж. Женеттом, транспозиціями називаються трансформації первинних текстів завдяки застосуванню різноманітних процедур семіозису (тематичні трансформації, варіації наративного голосу та ін.). Прикладом такої транспозиції в романі Б. Ачаги є перетворення Троянського коня на Троянську корову (див. розділ 8).

5) Пародії. Таких випадків М. Х. Оласірегі називає декілька: пародія на пісню «Adio Euskalerriari» («Прощавай, Країно Басків», автором якої є поет і композитор Хосе Марія Іррагаріпе (José María Irarraguirre, 1820–1881): «Mundu honetan belar ederrak badira / Baina bihotzak dio zoaz Balantzategira» («Світ переповнений зеленою травою / але серце каже – іди в Балансатері») [1, с. 23]; пародія широко відомої поезії «Harri eta herri» («Камінь і країна», 1964) Габрієля Аресті родом із Більбао (1933–1975).

Найвпізнаваніший приклад пародії в романі Б. Ачаги – історія про Того, Хто Розподіляв Час із розділу 2, в якому йдеться про створення світу та визначення тривалості життя для різних істот [1, с. 20–21]. Нагадаю її у стислому вигляді. Одного разу Той, Хто Розподіляв Час, сказав змії: «Ти житимеш дванадцять років». Змія погодилась. «Собака, тобі відведено п'ятнадцять років», – звернувся він до собаки. «Так», – сказав собака. «А ти, віслюче, будеш жити двадцять вісім років». «Згоден», – відповів віслюк. «Ти – тридцять три», – промовив Той, Хто Розподіляв Час до людини. «Ні, – сказала людина. – Я хочу жити більше». «Гаразд, ти житимеш вісімдесят вісім років, – сказав Той, Хто Розподіляв Час. – Але з цих вісімдесяти восьми тридцять три роки житимеш як людина, двадцять вісім років працюватимеш, як віслюк, п'ятнадцять скнітимеш, як собака, і останні дванадцять повзатимеш як змія». Далі Той, Хто Розподіляв Час визначив тривалість життя для всіх істот і вже збирався відпочити, втомившись від праці. І в цей момент він почув голос: «А ми? Нам скільки часу?». То говорила корова. «А вам, коровам, – не знаю. Дешицю». «Красно дякую», – відповіла корова, і кожен пішов своєю дорогою. Ось так і вийшло, що корова Мо стала безсмертною, тому що ніхто не знає, дешиця – це багато чи мало. Ця обставина має для написання мемуарів особливе значення, тому що завдяки випадковості долі або неухважності Того, Хто Розподіляв Час Мо дожила до того моменту, коли про трагедію Балансатері стало можливо говорити не тільки щиро, а й дотепно. Більше того, Мо суто емпірично відкрила, що тривалість її життя пов'язана з процесом письма: вона не може померти, поки пише свою історію, але коли розповідати більше немає про що, вона починає редагувати вже готовий текст.

Як можна побачити, наведений уривок містить потужний інтертекстуальний план, адресований дорослим, а не дітям. Притча про Того, Хто Розподіляв Час є пародією на відповідну казку братів Грімм, але водночас вона викликає асоціацію з Господом Богом, який визначає долі кожної істоти. Це Бог-Деміург із ауто Кальдерона «Великий театр світу». Щоправда, творець постає людяним, навіть занадто людяним. Він забудькуватий і жартівливий. Інший філософський смисл цього фрагменту «Мемуарів корови» – відносність уявлень про час. До того ж, мотив зв'язку писання і безсмертя прочитується як літературна гра з деякими популярними ідеями постмодерністської філософії літератури, зокрема, реальності як тексту або смерті автора.

Ідентичністі кордони. Однією з центральних тем

книги є проблема національної й особистісної ідентифікації. Це також питання, розв'язання якого покладено на дорослого читача, а не на дитину. Репрезентантом баскської нації, чи як сказано в іспанській конституції 1978 року, національності є сама корова Мо. Не тільки Б. Ачага вважає цю тварину символом басків. Подібне розуміння образу можна знайти у М. де Унамуно в романі «Світ посеред війни» й у фільмі Хуліо Медема, який так і називається «Корови».

Для демонстрації того, що ідентичність має плинний процесуальний характер, Б. Ачага розробляє доволі складну систему нарративних стратегій. Загалом виклад сюжету відбувається у лінійному порядку, який час від часу переривається вставками різних випадків, що трапилися в житті Мо. «На початку твору посилення на Іспанську громадянську війну з'являються у формі натяків, але вони стають дедалі конкретнішими, що більше Мо заглиблюється у дослідження таємниці Балансатеґі» [3, с. 173]. Водночас історія Балансатеґі і – найголовніше – процес дорослішання Мо подаються у поліфонічному аранжуванні. Цей ефект забезпечується накладанням кількох голосів, які доповнюють один одного. Перший голос – це Зануда (Setatsua, іспанською мовою El Pesado). Цей голос живе всередині протагоністки, мов сократівський даймон або християнська совість. Він навчає Мо, критикує її та загалом веде життєвими шляхами. Другий голос – це сама Мо, якій «доручено» викласти головні події сюжету, щоправда форма цього викладу незвичайна, оскільки становить різновид так званого «нарративного монологу» (термін Доріт Кон). За традиційною термінологією, прийнятою в українському літературознавстві, мовленнєва партія Мо нагадує сказання – імітацію усно-розмовної фольклорної мови оповіді. І, нарешті, третій голос належить сьор Полін. У баскській версії книги вона говорить баскським діалектом Lapurtera, поширеним на півдні Франції.

Така множинність нараторів та нарративних і мовних стратегій дає змогу глибоко розкрити проблему ідентичності, якою переймаються Мо та La Vache qui Rit. Кожна з героїнь розв'язує її по-своєму: Мо залишається в кордоні свого «я», а її подруга виходить за його межі й втрачає себе. Мо в один із моментів починає сумніватися в тому, чи добре бути коровою. Вона навіть каже, що хотіла б бути конем. Зануда, її внутрішній голос, зауважує, що коням немає сенсу заздрити, оскільки вони тварини нервові й погано сплять, і тому погано думають. Натомість корови їдять добре і довго відпочивають. Їхній сон спокійний, а думки ґрунтовні й змістовні. Переконана аргументами Зануди, Мо залишається у злагоді зі своєю природною сутністю. Натомість La Vache qui Rit не може подолати ідентичнісну кризу: вона завжди хоче бути кабаном і, врешті-решт, після знищення ферми у Балансатеґі приєднується до кабанячої зграї, бігає і полює з нею. Випадок двох корів-подруг – дотепна ілюстрація того, що відбувається з багатьма сучасними басками і взагалі людьми сьогодні. Деякі з них включаються в процеси глобалізації, інтернаціоналізуються, але не виходять за кордони власної національної ідентичності й повертаються до своєї органічної первинної сутності (саме цього навчає Зануда корову

Мо), тоді як інші розчиняються в чужих племенах і народах, втрачаючи себе.

І останній тип кордонів, який розглядає Б. Ачага у своєму романі, – це межі дозволеного щодо вибору модусу викладу історичної пам'яті. Під цими кордонами я розумію певний набір конвенцій, яким повинен слідувати автор, коли він пише про минуле, наповнене травмами, катастрофами, втратами, репресіями, голокостами. У багатьох письменників склалося уявлення, що про такі теми треба писати або урочисто-пафосно, або істерично-надривно. Я не хочу сказати, що це погано і що немає першокласних книжок, створених у таких модусах. Їхня поява, поза сумнівом, сприяє опрацюванню історичних травм. Проте Б. Ачага в «Мемуарах корови» обирає інший шлях: він мінімізує, наскільки це можливо, відчуття болю від пережитої події (я маю на увазі різанину в Балансатеґі) та врівноважує її поетикою гри, яка розважає читача. Не слід розуміти, що Б. Ачага перетворює трагічне баскське минуле на карнавал або веселу виставу, які могли б образити почуття його читачів. Проте він поводить з історичною пам'яттю іронічно-шанобливо, що дозволяє уникати стилістики оспівування або лементу, застосування яких зробило б книгу одномірною. Загальний настрій твору я б визначив як ретроспективно-ностальгійний, сумний і грайливий. Такий спосіб письма спричиняє важливий ефект – він допомагає долати травматичний досвід. Як відомо, вихід із травми здійснюється в декілька етапів. Перший із них – розповідь про замовчуваний біль, свідчення, оприлюднення. Спроможність говорити про власну травму з самоіронією – наступний крок в опрацюванні травми. Його і робить баскський письменник: він знаходить правильний емоційний тон розповіді про історичну трагедію свого народу і розробляє для цього софістиковану й водночас легку, я б сказав, вишукану систему нарації, яка захоплює винахідливістю і розважає дотепністю. Вона розрахована на те, щоб вилікувати біль і дати надію на життя.

Таким чином, «писання понад кордонами» у «Мемуарах однієї корови» є оригінальним способом текстотворення, який виконує різні функції. По-перше, він є засобом «одивнення» – оптикою, за допомогою якої Б. Ачага дивиться на традиційні проблеми баскського народу, людства і літератури. Цей добро-іронічний і тепло-скептичний погляд доводить «відносність», тобто універсалізм, будь-яких проблем, із якими людині доводиться стикатися. Цей підхід формує критичну свідомість, максимально відкриту всім формам досвіду – ідеологічним, естетичним, культурним. Вона (свідомість) навчається синтезувати найрізноманітніші форми літературних практик, як традиційно-фольклорних, так і постмодерністських. І, нарешті, «Мемуари корови» знімають кордони, які провокують міжпоколіннів конфлікти, адже Б. Ачага написав ідеальну книгу для сімейного читання, яка об'єднує навколо себе і створює приводи для спілкування між представниками всіх поколінь, що опинилися в одному історичному просторі. По-друге, той самий принцип «одивнення» не тільки руйнує, а й зміцнює деякі кордони – кордони ідентичності й людяності (адже Мо залишається коровою, а не конем, вона залиша-

ється басконкою, гуманісткою, письменницею, високо розвиненою істотою, з почуттям гумору та витонченою емоційною культурою). Залишається у своїх межах і ставлення до історичної пам'яті: втративши «дух урочистої важкості», глобальний історичний

нарратив не десакралізується, хоча Мо про нього й розповідає у грайливий спосіб, а навпаки, набуває статусу особливої святості – простої, легкої, зрозумілої всім.

Список використаних джерел

1. Ачага Б. Мемуари корови / Бернардо Ачага ; [пер. з іспанської Ярослава Губарева]. – Львів : Видавництво Анетти Антоненко, 2017. – 144 с.
2. Olaziregi M. J. Bernardo Axtaga ola seducción de los lectores vascos / Mari José Olaziregi // Literatura y sociedad. El papel de la literatura en el siglo XX. – A Coruña : Universidade da Coruña, 2001. – P. 463–474.
3. Olaziregi M. J. Waking the Hedgehog. The Literary Universe of Bernardo Axtaga / Mari José Olaziregi ; [translated from Basque by Amaia Gabantxo]. – Reno : Center for Basque Studies University of Nevada, 2005. – 351 p.

А. В. Пронкевич,

Черноморский национальный университет им. Петра Могилы, г. Николаев, Украина

«ПИСАНИЕ ПОВЕРХ ГРАНИЦ» В «МЕМУАРАХ КОРОВЫ» БЕРНАРДО АЧАГИ

Статья посвящена изучению романа баскского писателя Бернардо Ачаги «Мемуары коровы» как литературного произведения поставангарда. Характерной чертой структуры текста романа является установка автора на «пересечение границ». Тут понятие «граница» истолковывается в максимально широком значении: и как реальные разделительные линии между странами или частями одного и того же региона; и как воображаемые факторы, которые определяют понимание индивидом собственной идентичности; и как литературные «правила», которых вынуждены придерживаться писатели, работая над своими книгами; и как представления о том, что является допустимым или недопустимым в социальных практиках публичного обсуждения травматического прошлого. Особенное внимание в работе сосредоточено на проблемах памяти и идентичности, для осмысления которых автор романа использует оригинальную систему средств поэтики. Среди них перво-степенное значение имеют жанровый синкретизм, интертекстуальность и полифоническая нарративная система построения рассказывания.

Ключевые слова: баскская литература; граница; идентичность; память; жанровый синкретизм; интертекстуальность; полифоническая наррация.

О. V. Pronkevych,

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine

«WRITING ABOVE BORDERS» IN BERNARDO AXTAGA'S MEMORIES OF A COW

The paper studies *Memories of a Cow* (Behi euskaldun baten memoriak, Memorias de una vaca, 1992), the novel written by the famous Basque writer Bernardo Axtaga. The novel is interpreted as a key work of the Basque literature of the post-vanguard period. The main feature, which determines the text structure of the book, is the author's intention to «cross borders». The concept «border» in the paper is taken in the broad meaning of the word: 1) It means the real delimitation lines between countries or parts of the same region; 2) It is symbolic representation of the imagined factors, or signs, with which individuals identify themselves and differentiate themselves from the Other; 3) Borders are literary conventions which the writers have to follow when they create their books; 4) They are norms of what is acceptable or what is not acceptable in the social practices when discussing the traumatic past. Two problems are given special attention in the paper: historical memory and identity. In order to solve these problems Bernardo Axtaga has developed an original system of poetic devices. The key elements of the system are genre syncretism, intertextuality, and polyphonic strategy of narration.

Key words: Basque literature, border, identity, memory, genre syncretism, intertextuality, polyphonic narration.